

KÉT MÓRICZ ZSIGMOND-DOKUMENTUM

Az alábbi két Móricz Zsigmond-dokumentumot Nagy Endre leánya volt szíves közlésre átengedni.

Az első egy levél, amelyet Móricz Zsigmond Debrecenből küldött (a postabélyegző tanúsága szerint) Nagy Endrének, bár a levél hátán a feladó így szerepel: Móricz Zsigmond, Budapest, Horthy Miklós 50. A levél gépírásos, ceruza-aláírással, Kondoleál benne Nagy Endrének fia, ifj. Nagy Endre halálakor. Feleleveníti itt is — mint írásaiban annyiszor — két kisfia elvesztését. Az emlékezés nyomán csak úgy ömlik, árad belőle a kétségbeesett mondanivaló. Adalékol szolgálhat ez az írás egyben annak a barátságának ismeretéhez, amely Móriczot Nagy Endréhez fűzte. Egy alkalommal így ír Móricz róla: „Nagy Endre halálakor annyira megdöbbentem, hogy csak sírni tudtam” (Móricz Zsigmond: Válogatott irodalmi tanulmányok. Kiadta: Vargha Kálmán. Budapest, 1952. 298.).

A második dokumentum részlet Nagy Endrének fiához írt leveléből, amelyben beszámol a Móricz-jubileumról 1929-ben Tiszacsécsen. Erről különben Nagy Endre nyomtatásban is megemlékezett (Nyugat. 1929. II. 70—71.). A kettő között van itt-ott érintkezés, de a levél ki is egészíti a riportot. A levél további részeit, amelyek magántermészetűek, elhagytuk.

I. Móricz Zsigmond levele Nagy Endréhez

Drága Endrém,

Órákig némán ültem, napokig nem bírtam gondolathoz jutni. Mintha a magam fiát vesztettem volna újra el. Minden legkisebb mozzanat újra felégett bennem. Mikor az első kisfiam meghalt, azt hittem, én is meghalok. Ott voltam reménytelen életemmel, még semmi más életalapom nem volt csak Az Ujság könyörfizetése, amit nem tudtam le sem dolgozni, mert mindig égetett a szégyen, ahányszor felvettem a száz koronás fizetést. Írásaimat nemcsak nem adták ki, de már teljesen ki volt alakulva a véleményem felőlem, hogy tehetségtelen vagyok és soha sem lesz belőle[m] semmi . . . S én bemenekültem a kicsi lakásba az élet elől s ott Jankával és Bandikával, a nyolc hónapos kis férfival, megjártam a boldogságot és a reménységet. És akkor csak jött, egész váratlanul a hasmenés a picinél és én csak néztem: mi ez, elfolyik? . . . Semmi más baj nem mutatkozott és én ezt szimbolikusként tekintettem az egész életemre. Bókay professzor oly finoman és meghatóan viselte magát abban a mi kis milióknban, mintha a nagyapa lett volna, aki velünk csügged . . . Másfél év múlva ismétlődött . . . a második Bandika is egyszer csak elkezdt nyár közepén elfolyni s elment ez is . . . Évekig felriadtam álmomból, hogy a két fiúval játszom . . . ez lesz az életem? . . . S itt vagyok ma is, kiteljesítetlenül, féléletnek tekintem az életemet, hogy nincs fiam s ha a te Bandikádat láttam, mindig meghomályosodott a szemem s úgy szerettem mint a magamét és együtt éltem veletek, reménykedtem, búsultam és számolgattam ennek a nyomorék életnek szeszélyeit. Milyen kiszolgáltatottak vagyunk: semmi az embernek nem jut, csak ha bele tudja magát ölni a munkába s az is milyen ostoba dolog.

Sírok veletek és lethargiában vagyok veletek, egy darabig még élünk s aztán por és hamu. Milyen kár, hogy nincsen feltámadás, ahol velük újra találkozunk és újra játszhatunk a gyermeknevelés kis szórakozását és azt a sok édes reménységet, amit bele tudunk rakni az álmokba és az értük kínlódó vergődésekbe, mikor úgy sem tehetünk értük semmit s ők sem tehetnek magukért semmit s nem mondhatunk mást, csak hogy jól jártak: minden nap ajándék, amennyivel hamarabb szabadul a rab.

Csőkkollak benneteket
Zsiga

1936 február 6.

Címzés:

NAGY ENDRE
író úrnak

BUDAPEST
VII., Damjanich-u. 38.

II. Nagy Endre leveléből fiához a Móricz-jubileumról

Édes fiam!

Móricz Zsiga bátyád jubileumán voltam (ezért nem írtam oly sokáig) és most is annyira a hatása alatt vagyok, hogy nem is tudnék másról beszélni. A Rajna völgye után a Tisza völgye!

Tisza-Újlakkal szemben, ép a nagyanyád házával szemben van Gál Endre kastélya, odamentünk, az egész ünneplő társaság, mert Móricz Zsiga születési helyén nincs szállásra alkalmas ház. A kastély maga építészetileg elég szerény (körülbelül olyan, mint az az autóbussz-megálló volt az országát mellett), de a parkjának tér-viszonyai thyssen-i méretűek. Maga a tiszabecsi lakosság szálmafedelű, kéménytelen, vályog-kunyhókban lakik és amíg mi vacsoráztunk, odagyült a kerítés mögé — szagolni.

Az ünnepély Tisza-Csécson volt, bandériummal, fehérruhás lányokkal, ahogy azt a kerület képviselője megrendezte. Néztem a lovas daliákat, a fehérruhás lányokat, az egész ünneplő falut : csupa elkorcsosodott, fakó, lerongyolt ember az emberi szépségnek minden nyoma nélkül. Nagyon sokan mezitláb álltak (vasárnap volt!) és még többnek seborradással volt tele a nyaka, az arca. Nem a fajnak, hanem a nyomornak a közös stigmája volt rajtuk. Értelmetlenül nézték az egész ünnepélyt, beszéltem velük, annyit tudtak az egészből, hogy az öreg Móricznak, az ácsnak a fia „úr” lett Pesten és most borzasztó gazdag ember és még a képviselők is paroláznak vele. A falu lelkésze* nekem titokban elírta :

— Kérek alássan, vértanúságot vállaltam magamra, amikor rávettem a falut az ünnepre, mind azt mondták, hogy most már nekik kell a bankett költségét viselniük. Csak akkor nyugodtak meg, amikor Gál Endrénél kijártam, hogy az előljárásának ő fizeti az ebédjét.

Persze volt rengeteg szónoklat magyar kultúrfölnéyről, a magyar nép szeretetéről, sőt az irodalomról is. A nép pedig ott állott mezitláb, rongyosan és szájátva hallgatta . . .

KUNSZERY GYULA

„CSOKONAINAK EGY ISMERETLEN KÖLTEMÉNYE”

Fenti címmel igen érdekes közleményre bukkantunk a *Vasárnapi Újság* 1865. október 8-i számában. (XII. évfolyam, 41. sz. 515. lap.) Minthogy a szóban forgó Csokonai-versnek semmi nyomát nem találtuk az eddig legteljesebb Harsányi—Gulyás-féle Csokonai-kiadásban, érdeemesnek ítéljük ezúton és e helyütt felhívni rá a Csokonai-szakértők figyelmét további vizsgálatok megejtése végett. — A közlemény érdemi része szószerint a következőképpen hangzik :

Nem akarom az olvasókat abban az édes reményben ringatni, hogy ezen költemény egy hervadhatlan levél költész-irodalmunk fáján. Ez csak egy kis elmefuttatás — mint meglátjuk, — hatásköre e költeménynek családi. Nem is közleném, ha minden olvasó szívének örömöt nem szereznek, e költeményt, melyet a 20 éves Csokonai írt.

E vers kezemhez poros családi irattárunkból jutott, kísérvé boldogult nagyatyám jegyzeteivel, melynek végét azonban valamely könyörtelen kéz leszakította ; szerencse azonban, hogy értelmét ki lehet venni.

Tehát közlöm az egész megmaradt irományt, mely így hangzik :

Kedves Úr!

hogy tegnap, gyomrunk jól meg *tele*

Nem hagytuk a habzó poharakat *tele*.

Bőrszag érzett rajtunk, nem könyv-szag, nem *kard-szag*

Kisértvén szomjunkat a vinum de *Kardszag*

De a víg kortyok közt még többre ment a *szám*,

Hogy egy kis édes izt érzett rajta a *szám*

Az édes bor kedvet másnak is *tám¹ adott*

Mert láttam, jó kedve másnak is *támadott*

Ilyen vígan állott közöttünk a *Világ*

Hát egyszer estvére gyúl a gyertya-*világ*

Akkor Madarasi szánra ültem *végre*

S ki tsúszunk nyargalva, így a *Város-végre*.

Hát össze üt egy nagy rög a *szánka-talppal*

S a *szánka* a Notér² Ur házának *talpal*.

Előbb, mint egy laptát a *Szánról fel-ejtett*,

Azután leejtett, s a földön *felejtett*.

Talán szemek fényét mind elfogta a *Hó*,

* Görömbey Péter.

¹ tán.

² A kézirat itt hibás, a mennyiben itt a francia szó nem értése okozza azt. Notér helyett Notét van.